

Dušanka Zabukovec

predsednica
Društva slovenskih
književnih
prevajalcev

Mojca Pišek
Fotografija: Luka Cjuha

Društvo slovenskih književnih prevajalcev letos praznuje 60 let in je za organizacijo tako častitljive starosti v odlični formi, saj prireja literarne dogodke tako rekoč po tekočem traku. Ta konec tedna se bodo na rednem letnem simpoziju pogovarjali o vlogi prevoda danes. »Če bi vsi samo tiho sedeli za računalniki, nihče ne bi ničesar vedel o tem, kaj počnemo in kakšne so naše težave,« pravi predsednica društva.

Književnim prevajalcem je gotovo v oporo, da Javna agencija za knjigo (JAK) določa višino honorarjev pri subvencioniranih knjigah. Vam založniki pogosto ponudijo višji honorar od minimalno predpisanega?

Ne. Že razlika med običajnim honorarjem in tistim za subvencionirane knjige je skoraj stoo odstotna. Višji honorar od minimalno predpisanega dobimo le, če prevod financira hkrati založnik oziroma država, od koder knjiga prihaja, kar je redkost. Seveda so to zahtevne knjige, a zahtevno je lahko tudi prevajanje žanrskih del, uspešnic, za katere smo bistveno slabše plačani. Danes je v žanrski književnosti zaradi razvoja tehnologije veliko besedja, pri katerem je preverjanje obsežnejše in zahtevnejše, kot je bilo nekoč.

Zakaj se torej prevajalci zahtevnih del pogosto odločate tudi za prevajanje uspešnic?

Od prevoda ene zahtevnejše knjige na leto se ne da živeti, pa naj bo delo opravljeno še tako kakovostno. Seveda so tudi taki, ki prevedejo po štiri knjige na leto, od tega eno odlično, druge pa bolj z levo roko. Večina se raje odloča za različne stopnje zahtevnosti, dela za različne založnike in naročnike.

Kje bomo bralci najverjetneje našli na slabo prevedeno knjigo?

Dobrih prevodov je kar veliko, nad znanjem slovenščine se nam ni treba ravnati. Se pa zelo pozna, katera založba kaj izda. Kadar komercialna založba, ki ne da veliko na kakovost prevodov, najame ugledne-

ga prevajalca, se kolegi prevajalci največkrat vprašamo, zakaj je delo sprejel. Založbe, ki nekaj dajo na končni izdelek, imajo ne le dobre urednike, temveč tudi lektorje. Torej več oči, ki pazijo, da je izdelek po jezikovni plati brezhiben.

Je ključen lektor ali urednik?

Dober lektor je vsekakor neprecenljiv. On namreč podrobno bere za tabo in zastavlja vprašanja, kadar se mu kaj ne zdi dovolj jasno, torej nekaj ni v redu. Dokler je prevajalec mlad, lahko dobronamerne pripombe lektorja razume kot maltretiranje, a treba je potrpeti in dojeti, da je lektor na strani prevajalca, ne njegov sovražnik.

Pisatelji kritiko zelo redko sprejemajo kot nekaj dobronamernega. Kaj pa prevajalci?

Tudi nekateri prevajalci zelo težko sprejmejo kakršno koli kritiko.

Avtor si to pod geslom »avtorske poetike« in masko »nerazumljenega umetnika« lahko privoščijo, medtem ko prevajanje ni naklonjeno taki zagledanosti vase.

Prevajalec je bolj omejen, ker je vezan na original. Zato mora toliko bolj poznati ne le jezik, iz katerega prevaja, temveč predvsem svojega.

Bralci težko ocenjujemo kakovost prevodov. Ali prevajalci dovolj nadzorujete delo drug drugega?

Prevodno kritiko žal objavljajo predvsem v reviji Bukla. Problem slovenskih prevajalcev je, da se z ocenjevanjem ne želijo zameriti kolegom. V nekaterih državah so veliko bolj neprizanesljivi, morda pa se tako tudi kaj naučijo drug od drugega. Pri nas se raje izognemo debati, kot da bi se komu zamerili, čeprav bi lahko več pozornosti namenili vsaj dobrim prevodom in bralce tako opozorili nanje. Tudi literarni kritiki v tem pogledu niso brez greha, saj iz ocene pogosto ne izvemo niti tega, kdo je delo prevedel. Če niste vedeli, Umberto Eco vendar piše v slovenščini.

V svetu JAK je tudi predstavnik prevajalcev. Kako uspešni ste pri uveljavljanju svojih interesov v zvezi s honorarji, knjižničnim nadomestilom?

Večjega vpliva nimamo. JAK je pri razpisih

že upošteval nekatere naše predloge, denimo tipsko pogodbo za prevajalce s tarifami za posamezne vrste prevodov, ki smo jo pripravili. Knjižnično nadomestilo je dober mehanizem, a denarja nikoli ni dovolj, na to pa seveda sploh nimamo vpliva. Knjižnična mreža pri nas je odlična, a so ustanoviteljice, občine, zainteresirane predvsem za čim večjo izposojajo, ni pa važno, kaj ljudje berejo. S knjižničnim nadomestilom največ zaslužijo tisti, ki prevajajo nezahtevno literaturo, in to pogosto zelo slabo. Nekdo, ki prevaja Prousta, bo veliko na slabšem. Skušali smo doseči, da bi drugače vrednotili prevod slikanice s petimi stavki in zajetnega romana, vendar se je se zataknilo pri izvedbi, kajti vnašanje podatkov bi povzročilo dodatne stroške.

Po višini dodeljenih subvencij lahko sklepamo, da so pisatelji mnogo vplivnejši od prevajalcev.

Pri njih bolj pride do izraza tako imenovani nacionalni interes, kar lepo kaže višina štipendij iz knjižničnega nadomestila. Prevajalska znaša največ 3500 evrov, pisateljska pa 10.000 evrov.

Ali od novega vodstva JAK pričakujete izboljšanje pogojev za prevajalce?

Predvsem nihče v politiki noče slišati, da so subvencije in štipendije v bistvu socialni korektiv, zato se vedno sklicujejo na javni interes in izključno podporo kakovosti. Zato je težko vplivati na izboljšanje socialnega položaja vseh, ki ustvarjamo na področju kulture, čeprav se vztrajno trudimo in pišemo predloge. Stališča prejšnjega direktorja glede knjige smo dobro poznali, sedanjí direktor Aleš Novak pa je v tem pogledu pravzaprav neznanka.

Katere so založbe, ki prevajalcem omogočajo najboljše pogoje za delo?

Vse tiste z dobrim, naklonjenim odnosom do knjige. Torej tiste, ki se najprej pozorno posvetijo izboru knjige za objavo, nato izbirí prevajalca in drugih sodelavcev. Če pa so naklonjene preskušanju in vzgoji novih prevajalcev, to pomeni, da bodo tudi zaslužne za kakovost dela prihajajočega rodu.

Kako gledate na aktualno dogajanje pri prodaji večinskega deleža Mladinske knjige?

Ko ugasne velika založba, cel kup ljudi, ki sodeluje z njo, lahko ostane brez dela. Seveda v primeru Mladinske knjige vsi upamo, da ne bo šlo tako daleč. Za prevajalce leposlovja je to velik problem. Če sem prej delala za Mladinsko knjigo, zdaj ne bom šla h kakšni založbi, ki izdaja prislovično slabo prevedene knjige. V prevodni kritiki bi takim nujno morali posvetiti več pozornosti, kajti nekateri primeri so naravnost srhljivi.

Kakšna zamisel se vam zdi odkup s strani neodvisnih založnikov, knjigotržcev, pisateljev in zaposlenih v družbi? Kje v tej zgodbi se vidite

prevajalci?

Naše društvo nima denarja za kaj takega, zato tudi nismo dali pobude za odkup. Računamo pa, da bo dobila čim več podpornikov. Mali založniki bodo sami verjetno težko zbrali potrebna sredstva, ampak z zadostnim številom individualnih malih delničarjev je ideja bržkone izvedljiva. Je pa ozadje te prodaje zares skrb zbujajoče. Aktivnosti okoli prodaje so za nekaj mesecev potihnile in vsi smo bili prepričani, da do katastrofičnega scenarija ne bo prišlo, da bo vmes posegla država, zdaj pa vidimo, da iz te moke ne bo kruha.

Kaj pa menite o delu morebitnega kupca, založbe Učila?

Pri Učilih je postopek od naročila prevođa do objave zelo kratek. V glavnem izdajajo obsežne romane, uspešnice, ki morajo čim prej najti pot do bralcev. Zato mora prevajalec delati hitro. V njihovih knjigah so vedno podpisani tudi lektorji, toda po končnih izdelkih sklepam, da je to le slepilo. Zakon o slovenščini v javni rabi bi moral vsebovati tudi zahtevo po rabi pravilne slovenščine.

V javnem prostoru je še bolj kot književno prevajanje izpostavljeno prevajanje za film in televizijo.

Res je. Povprečen gledalec televizije na leto prebere toliko podnapisov, kot bi prebral kakšnih tisoč strani dolgo knjigo. Raziskave kažejo, da je to več od povprečja med bralci knjig. Torej ni vseeno, kakšen jezik je na TV. Prevajalci na to pogosto opozarjamo. Rečem lahko, da je jezik na nacionalni televiziji na visokem nivoju, drugje pa so standardi večinoma nižji. Kolikor mi je znano, pri prevajanju podnapisov, zlasti pa pri lektorjih, največ pozornosti namenijo nižanju »stroškov dela«.

Kakšen pa je jezik sinhroniziranih risank, ki zadnjih nekaj let polnijo kinematografe z mlajšo publiko?

Če poslušate izvornik in ga primerjate s prevodom, boste ugotovili, da v izvorniku jezik ni zaznamovan, ni spakovanja in žargona. Pri nas pa imajo prevajalci, režiserji in igralci sinhroniziranih risank pogosto občutek, da so dialekti in slengi, včasih skrajno najstniški, nekaj zaželenega, predvsem pa pritegnejo gledalce. To ne more biti edino merilo.

Nekoč ste omenili, da vas mladi pogosto sprašujejo, kako s prevajanjem več zaslužiti.

In razočarani so, ko jim odgovorim, naj več delajo. Seveda jih zanima predvsem to, za koga se spleča delati. Seveda za založbe, ki izdajajo subvencionirane programe. Res pa je, da take zahtevajo tudi višjo kakovost. Mladi se morajo najprej dokazati.

Študijski programi in študentska populacija so se v zadnjih desetletjih precej spremenili. Kako je s študijem jezikov in prevajanja?

Včasih je imel študij jezika drugačno vlo-

Page: 7

Reach: 118000

Country: SLOVENIA

Size: 921 cm2

3 / 3

go. Zdaj študentje na to gledajo kot na vmesno stopnjo oziroma hiter tečaj, med katerim bodo pogoltnili vso učenost tega sveta in postali mojstrski prevajalci, potem pa bodo raje študirali še kaj donosnejšega. Seveda je to žalostno, kajti zlasti za jezik še vedno velja, da se ga učiš vse življenje. x

Aktivnosti okoli

prodaje

Mladinske

knjige so za

nekaj mesecev

potihnile in vsi

smo bili

prepričani, da

do

katastrofičnega

scenarija ne bo

prišlo, da bo

vmes posegla

država, zdaj pa

vidimo, da iz te

moke ne bo

kruha.

